

Sammandrag: Den europeiska språkportföljen i den grundläggande utbildningen i Finland

De versioner av den europeiska språkportföljen (ESP) som utvecklats för den grundläggande utbildningen i Finland har registrerats i Europarådet (Council of Europe, Strasbourg). Registreringen gäller alla tre versioner av våra språkportföljer för den grundläggande utbildningen: årskurserna 1–3, 4–6 och 7–9. I registreringen konstateras att språkportföljerna följer de pedagogiska principer som medlemsländerna i Europarådet (Principles and Guidelines 2000/2011) har godkänt och som baserar sig på den gemensamma *Europeiska referensramen för språkundervisning* (ERS 2001, översatt till finska 2003). Språkportföljerna med stödmaterial är fritt tillgängliga på Utbildningsstyrelsens webbplats för språkportföljen (<http://kielisalkku.edu.fi>)

Vad då för språkportfölj?

Den europeiska språkportföljen (ESP) är ett autentiskt material om de egna språkstudiernas utveckling och resultat som eleven/ den studerande själv har samlat ihop och bedömt. Den introducerar eleven som människa, språkstudier och språkanvändare: den studerandes studier och inlärningserfarenheter i olika språk och hans eller hennes språk- och studiefärdigheter och kulturkompetens. Den följer principerna för den gemensamma *Europeiska Referensramen för språkundervisning* (ERS 2001/2003) som har utvecklats inom Europarådet (Council of Europe, Strasbourg) och som stöder elevens interkulturella kommunikativa kompetens, en ansvarsfull autonomi inom gemenskapen samt studiefärdigheter, självvärdering och peer review.

Utifrån dessa principer har man för den grundläggande utbildningen utarbetat en finländsk version av den *Europeiska språkportföljen*, som bygger på målen för den nationella läroplanen i främmande språk (LPL 2004), och som genom sina betoningar anteciperar den nya läroplan som är under arbete (2016). Det är fråga om ett pedagogiskt och administrativt språkundervisningsverktyg för eleverna och deras lärare, med hjälp av vilket språkanvändaren kan utveckla och självständigt utvärdera sina studiefärdigheter och sin multispråkliga och multikulturella kompetens i främmande språk. Samtidigt stöder språkportföljen språklärarnas undervisnings- och handledningsarbete genom att den erbjuder nödvändiga begrepp och konkreta verktyg (språkportföljens pedagogiska funktion). Med dess hjälp kan språkanvändare visa sina språkkunskaper i form av kriteriebaserade självvärderingar (språkportföljens rapporteringsfunktion).

Språkportföljen bildar en autentisk dokumentation över elevens språkstudier under flera år. I portföljen bygger eleven upp en egen språkbiografi (Language Biography), där han eller hon reflekterar över sina erfarenheter och sina studiefärdigheter och sin kulturella kompetens i olika språk – således över sig själv som människa, språkstudier och språkanvändare. Eleven bedömer sina framsteg i kommunikativa färdigheter med hjälp av självvärderingslistor (Self-assessment Lists) och reflekterar, sparar och rapporterar sina portföljarbeten i en arbetsmapp (Dossier), i vilken i enlighet med språkportföljens dubbla uppgift görs skillnad mellan

inlärningsmapp och rapporteringsmapp. Eleven utvärderar de egna språkkunskapernas utveckling kriteriebaserat i sitt språkpass (Language Passport).

Med hjälp av den språkportfölj som bildas av dessa delar lär sig eleven att utveckla och bedöma sina språkkunskaper självständigt med hjälp av färdighetsnivåerna i *Referensramen* (en sexgradig skala, A1, A2; B1, B2; C1, C2). Dessa färdighetsnivåer finns beskrivna i språkpasset för årskurserna 7–9, och de har preciserats i självvärderingslistorna med tanke på olika kommunikationssituationer och kommunikationsuppgifter enligt målen i vår läroplan för den grundläggande utbildningen. Då dessa kriteriebeskrivningar i alla medlemsländer i Europarådet i enlighet med Referensramen är de samma, gör de det möjligt att i *Språkpasset* presentera språkkunskaperna på ett enhetligt sätt i hela Europa, vilket underlättar den internationella mobiliteten.

I det finländska arbetet med att utveckla språkportföljen har man tagit i bruk begreppet portföljarbete, som ansluter sig till språkportföljens pedagogiska uppgift. Det är ett begrepp inom reflektiva och interaktiva studier som är vidare än portföljbedömning (*portfolio assessment*). Begreppet avser gemensamma rådplågningar mellan läraren och eleven om genomförandet av portföljarbetet. I portföljarbetet utarbetar eleverna under lärarens handledning arbetsplaner (till en början småskaliga) för genomförandet av portföljuppgifterna, ställer upp mål för sitt arbete och planerar och styr sina studier. Till dessa målinriktade produkter är det naturligt att ansluta självvärderingar och peer review samt bedömande lärarrespons. Portföljarbetet är en pedagogisk helhet som består av handlett, men ändå självständigt elevarbete med eget ansvar, ensam och i smågrupper. Läraren handleder arbetet, ger respons på det och ansvarar för vitsordsgivningen i enlighet med kriterierna i våra läroplaner.

Portföljarbetet består på så sätt av cykliskt framskridande skeden i elevens arbete: avtalande om uppgiftens mål, självständig planering av studieprocesserna, arbete och reflektion, presentation av resultaten (produkterna) för de andra samt självvärdering och peer review. Interaktivt arbete stöder studerandenas självständighetsutveckling som användare av målspråket och skapar en social studiekultur. Portföljuppgifterna ger dem rikligt med möjligheter att introducera personligt innehåll i språkstudierna och fatta avgöranden i anslutning till det egna arbetet. Autentisk användning av målspråket i portföljarbetet (både skriftligt och muntligt) framhäver möjligheten att använda även en begränsad språkfärdighet för kommunikativa ändamål: språkstudier för omedelbar användning i det gemensamma arbetet, inte för lagring med tanke på framtida behov.

Läraren kan väl inleda portföljarbetet med en begränsad kunskapsmängd och göra sig grundligare förtrogen med det genom att integrera egna praktiska erfarenheter i de möjligheter som reser sig ur portföljens bakgrundsteori och principer och vilka behandlas närmare i Lärarhandledningen och litteraturhänvisningarna på språkportföljens hemsida. Arbetet självt är en bra rådgivare och kollegialt samarbete hjälper alla.

På vilket sätt stöder språkportföljen studier i heterogena grupper?

Även i heterogena grupper ökar språkportföljen möjligheterna att beakta olikheter mellan eleverna. Erfarenheten visar att elever som är kognitivt på olika nivå och även på andra sätt olika kan studera framgångsrikt tillsammans i språkklassen. Detta förutsätter emellertid att uppgifterna möjliggör olika arbetssätt och val som tillåter eleverna att själva reglera arbetets svårighetsgrad och den språkliga kravnivån. Studier i små grupper som arbetar tillsammans stöder olika långt hunna elevers studier då eleverna bekantar sig med varandras prestationer, ser kamraternas olika modeller och ger varandra konstruktiv respons.

När eleverna vänjer sig vid att öva sina kommunikativa färdigheter med hjälp av självvärderingslistor, får de så småningom förståelse för sin kommunikativa kompetens och sitt arbete och hur de kan utvecklas, utgående från färdighetsnivåernas kriterier. Respons, kommentarer och frågor av läraren styr processen. Peer review och reflektion stöder elevernas självförståelse och ansvarstagande för studierna. På detta sätt framhäver portföljarbetet elevens självständiga arbete och en socialt ansvarsfull autonomi i språkstudierna. Eleverna lär sig att reflektera över sina kommunikativa kompetenser mångsidigare än enbart som betygsvitsord och att se möjligheter att förbättra färdigheterna. Språkinläringen visualiseras som ett långsiktigt arbete, för vilket eleverna med hjälp av självvärderingslistorna och Referensramens färdighetsnivåbeskrivningar kan ställa upp konkreta mål som samtidigt innebär studier i enlighet med målen för våra läroplaner i språk.

Läraren handleder eleven att ställa upp realistiska, individuella studiemål och utföra portföljuppgifterna i enlighet med sina förutsättningar och möjligheter. Redan en begränsad språkfärdighet är tillräcklig för olika små portföljarbeten på målspråket. Samtidigt handleder läraren andra elever som hunnit längre att ställa upp innehållsligt och språkligt mer krävande mål för sitt arbete – och förväntar sig motsvarande arbete och resultat. Portföljarbetet ger därmed på grund av sin flexibilitet rikligt med möjligheter att individualisera studierna i heterogena elevgrupper, där alla fungerar på sin egen språkfärdighetsnivå.

Läraren ger inom ramen för läroplanen utrymme för elevernas tankar och mål i de beslut som fattas i anslutning till portföljarbetet. Möjligheten att introducera egna individuella innehåll och arbetssätt i portföljuppgifterna stöder det självständiga lärandet och upplevelsen av studierna som meningsfulla och kommunikativt autentiska. När eleverna upplever att de kan påverka besluten om de egna studierna, upplever de även att de råder över dem i allt högre grad. Erfarenheten grundar sig på den självständighet som upplevs i studierna och på delaktigheten i beslutsfattandet. Denna ägorätt till studierna som ingår i principerna för språkportföljen utesluter således på intet sätt handledning av läraren. Tvärtom, den betonar betydelsen av handledning som stöd för lärandet och konkret, riktad respons.

Utvecklandet av språkportföljen – en kort historik

Den europeiska språkportföljen har med start från ett symposium i Rüşchlikon i Schweiz år 1991 under ledning av Europarådet (ER) utvecklats i otaliga språkläroprojekt, sakkunnigarbetsgrupper och seminarier i medlemsländerna. Efter

att en arbetsversion av Referensramen hade färdigställts (1997) genomförde ER ett pilotprojekt för språkportföljen i samarbete mellan 15 medlemsländer (1998–2000). I Finland genomfördes projektet som ett regionalt projekt som leddes av lärarutbildningsinstitutionen vid Tammerfors universitet och stöddes av undervisningsministeriet (1998–2001). På basis av pilotprojektets uppmuntrande resultat godkändes en slutresolution om språkportföljen vid en konferens för ER:s undervisningsministrar i Krakov år 2000. I den rekommenderar ministrarna att medlemsländernas regeringar skapar förutsättningar för ett omfattande ibruktage av språkportföljen i enlighet med de allmänt omfattade principerna (Principles 2000) och i harmoni med varje lands egna språkutbildningsmål. Efter dessa beslut publicerades den *europiska språkportfölj* (ESP) som de sakkunniga hade utvecklat i arbetsgrupperna officiellt år 2001 vid ett symposium för medlemsländernas delegater i Coimbra i Portugal.

Efter publiceringen av språkportföljen i Coimbra inbjöd ER medlemsländerna att delta i ett omfattande projekt för implementering av portföljen (ELP Implementation Project, 2001–03). I Finland genomfördes projektet som ett nationellt utbildarutbildningsprojekt (ESP Mentor-projektet som leddes av Tammerfors universitet och stöddes av undervisningsministeriet, 2001-04), där universitetens lärarutbildningsinstitutioner genomförde egna lokala projekt. Över det nationella projektets pedagogiska grunder och resultat utgavs en artikelsamling (Kohonen (toim.) 2005). Vid samma tidpunkt (åren 2002–05) genomfördes inom yrkesutbildningen ett projekt inom autentisk bedömning som utvecklade portföljarbetet. Projektet leddes av lärarutbildningsinstitutionen vid Tammerfors universitet och genomfördes i samarbete mellan tre yrkeshögskolor (Lahden, Pirkanmaan ja Turun AMK; Jaatinen ja Lehtovaara (toim.) 2005). Det riksomfattande samarbetet för att utveckla språkfostran fortsatte inom OSKU-projektet under ledning av Helsingfors universitet (2006–09; Hildén ja Salo (toim.) 2011).

Utifrån detta långsiktiga forsknings- och utvecklingsarbete har man nu utarbetat tre språkportföljer för den grundläggande språkutbildningen (årskurserna 1–3; 4–6 och 7–9). Arbetet genomfördes inom det av Utbildningsstyrelsens stödda KISA-projektet under ledning av pedagogiska enheten vid Tammerfors universitet (åren 2011–12), som ett samarbete mellan fyra universitet (Helsingfors, Östra Finlands (Joensuu campus), Jyväskylä och Tammerfors universitet). Språkportföljerna och det pedagogiska stödmaterialet som ansluter sig till dem (bl.a. Lärarhandledningen) producerades i samarbete mellan arbetsgrupperna inom projektet. I och med ER-registreringen har detta omfattande material nu publicerats på Utbildningsstyrelsens webbsida (<http://kielisalkku.edu.fi>), där det i digitalt format fritt kan laddas ned på användarens dator för att användas lokalt. Resultaten av det finländska forsknings- och utvecklingsarbetet har kontinuerligt rapporterats på talrika inhemska och internationella seminarier och publicerats i många forskningsrapporter (se punkten Litteratur på webbplatsen).

De finländska portföljerna har länkats till Europarådets portföljsida (www.coe.int/portfolio). På sidan finns rikligt med bakgrundsinformation om språkportföljens begrepp och det europeiska utvecklingsarbetet samt länkar till ett brett samarbete. Den europeiska språkportföljens språkpass ingår också i den Europass-meritförteckning som utvecklats inom Europeiska unionen (<http://>

europass.cedefop.europa.eu/fi/home/). Det är en helhet bestående av fem dokument som gör det möjligt att presentera språkkunskaper och yrkesmässiga kvalifikationer på ett tydligt och lättförståeligt sätt, vilket gör det lättare att få till exempel arbets- eller studieplatser inom den europeiska gemenskapen.

Litteraturhänvisningar

EVK 2003 = Eurooppalainen viitekehys: kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys (käännöstyö Irma Huttunen ja Hanna Jaakkola). Helsinki: WSOY.

Hildén, Raili ja Salo, Olli-Pekka (toim.) 2011. Kielikasvatus tänään ja huomenna: opetussuunnitelmat, opettajankoulutus ja kielenopettajan arki. Helsinki: WSOYpro.

Jaatinen, Riitta ja Lehtovaara, Jorma (toim.) 2005. Arviointi autenttisemmaksi: kieltenopettajien kertomuksia opetuksen ja arvioinnin kehittämisestä. Tampere: Pirkanmaan ammattikorkeakoulun julkaisusarja A, Tutkimukset ja selvitykset Nro 8.

Kohonen, Viljo (toim.) 2005. Eurooppalainen kielisalkku Suomessa. Helsinki: WSOY.